

VISTA DE LA NOVA PLAÇA EN LA TROBADA ENTRE EL CAP I LA NOVA ESGLÉSIA

La millora del barri de la Mina

L'experiència d'un procés participatiu

PER FRANCESC MAGRINYÀ. URBANISTA I TÈCNIC DE LA PLATAFORMA D'ENTITATS I VEÏNS DE LA MINA (2001)

Francesc Magrinyà Torner és enginyer de Camins, canals i ports per la UPC (1988) i doctor en Urbanisme per l'École nationale des ponts et chaussées de París (ENPC, 2002). És professor d'Urbanisme de l'ETSECCPB-UPC i dels màsters de Projectació urbanística, de Sostenibilitat i d'Enginyeria civil, tots a la UPC. Ha estat coordinador de l'exposició "Cerdà. Urbs i territori" i comissari de l'exposició "Cerdà, 150 anys de modernitat". És especialista en el camp de la interacció entre urbanisme, transport i medi ambient, i en

serveis urbans en països en desenvolupament. Ha participat en processos participatius en urbanisme, en especial a la Mina com a tècnic urbanístic per als veïns, per designació de l'Ajuntament de Sant Adrià. Entre les seves publicacions destaquen *La evolución de la ingeniería en la urbanística* (Edicions UPC, 2002), *Construcció de ciutat i xarxes d'infraestructures* (Edicions UPC, 2004), *L'espai urbà de la mobilitat* (Edicions UPC, 2007) o *Cerdà, 150 anys de modernitat* (Actar, 2010).

DESENVOLUPAMENT URBANÍSTIC AMB PROCÉS PARTICIPATIU

No va ser fins que es va decidir la celebració del Fòrum de les Cultures de 2004 que els diferents actors van veure l'oportunitat d'afrontar definitivament la transformació del barri de la Mina. En aquest escenari es va concretar l'elaboració i execució d'un Pla Especial per al barri de la Mina. L'alcalde de Sant Adrià, davant la demanda de la Plataforma d'entitats i veïns de la Mina de la necessitat de tècnics per assessorar-la, va prendre la decisió de contractar un tècnic urbanista i dos tècnics socials. Jo vaig ser aquest urbanista.

En les primeres reunions amb els tècnics de l'equip redactor del Pla Especial, aquests no van prendre en consideració alguns dels elements que creïem essencials per al projecte. Davant aquest fet, vàrem decidir redactar una proposta alternativa en el marc de les reunions de la Plataforma. L'estratègia va ser anar posant sobre un dibuix les demandes dels veïns. Per a aquest procés, en primer lloc es van analitzar les necessitats d'equipaments i es va elaborar una proposta. D'altra banda, es van establir els criteris per a l'oferta residencial i les necessitats de reforma i millora dels blocs existents. El conjunt es va anar perfilant fins aconseguir una validació per unanimitat entre els veïns participants. Una vegada dibuixada la proposta resultant, es va elaborar una campanya de difusió entre els habitants de cada bloc a través d'assemblees de veïns. La proposta alternativa plantejada va seguir un procés participatiu que va durar un total de sis mesos i que va aconseguir una gran legitimitat social al barri.

UNA PROPOSTA URBANÍSTICA DE RECUPERACIÓ DELS ESPAIS PÚBLICS DES DE L'HABITATGE

La Mina era un barri estigmatitzat com a problemàtic encara que, de fet, fos un barri com molts d'altres de la perifèria. Per als veïns era essencial recuperar el control de l'espai públic davant el domini de l'espai per part dels traficants de drogues. Per a això era necessari començar per recuperar les escales de veïns, principal lloc de tràfic d'estupefaents, i per dissenyar espais oberts que no donessin motiu al consum o a la compravenda de substàncies. Era

VISTA D'UNA ESCALA DE VEÏNS ABANS DE LA INTERVENCIÓ.

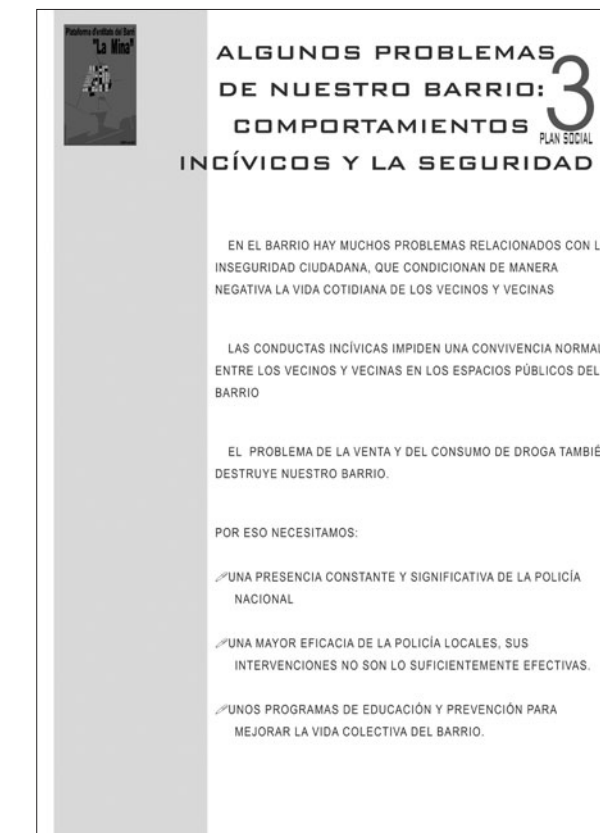
fonamental partir de l'escala edificatòria abans d'afrontar l'escala urbana, on calia resoldre primer els problemes de convivència en les escales dels blocs abans de voler resoldre places i passejos. Des d'aquesta perspectiva, una opció essencial que va aparèixer amb claredat va ser disminuir el nombre de veïns per escala i, en conseqüència, el nombre de friccions que poguessin tenir lloc en aquests espais. Posteriorment ja s'arribaria a la intervenció en la nova Rambla, element central de la proposta de l'equip redactor del Pla Especial. Per aconseguir-ho calia seguir un procés progressiu segons l'esquema: millorar les escales de veïns, recuperar els espais públics associats als blocs, millorar l'espai de la Rambla.

UNA PROPOSTA DEFINIDA DES DELS EQUIPAMENTS

Els tècnics redactors del Pla Especial no van entendre les conseqüències que implicava estar treballant en un barri marginal en el qual es podien desencadenar molt fàcilment mecanismes de dualització o guetització. Això es va posar de manifest en prioritzar les escoles a la perifèria del barri perquè tenen tanques i moments sense activitat ni intercanvi. A la seva proposta, els redactors del Pla Especial acabaven per concentrar els establiments problemàtics en els límits del barri. Si no es vigilava especialment aquest punt era molt fàcil que els veïns caracteritzessin uns blocs com especialment problemàtics, dividint el barri en sectors. En aquest sentit, des de la Plataforma es va considerar com a punt fonamental mantenir l'Escola de la Mina en una posició central del barri, al costat de la nova Rambla, ja que aquest era un element estructural que permetia evitar mecanismes d'estigmatització. D'altra banda, es va defensar la creació d'una plaça just en la trobada entre el CAP (Centre d'atenció primària) i la nova Església, element que no estava previst per la priorització de la Rambla.

Després que la Plataforma d'entitats presentés una al·legació al Pla Especial amb la proposta alternativa dels veïns, l'alcalde va acceptar la demanda de crear una comissió amb l'Ajuntament i la Plataforma per recollir les demandes sorgides. Finalment, en una reunió amb l'alcalde en la qual es van presentar les dues propostes, la de l'equip redactor i la de la Plataforma, l'alcalde va com-

VISTA D'UNA ESCALA DE VEÏNS DESPRÉS DE LA INTERVENCIÓ.

PANELLS ELABORATS PELS TÈCNICS DE LA PLATAFORMA D'ENTITATS I VEÏNS DE LA MINA.

minar a l'equip redactor del Pla Especial a recollir una gran part de les propostes, especialment la nova distribució d'equipaments. D'aquesta forma les reivindicacions dels veïns van ser en gran part preses en consideració.

SOBRE LA CAPACITAT D'INCIDÈNCIA D'UN PLA URBANÍSTIC EN UN BARRI CONFLICTIU

Existeix un element del qual s'ha parlat poc i escrit menys, i que ha estat central en la renovació del barri de la Mina: la iniciativa del regidor d'urbanisme de Sant Adrià, pels volts de 1994, d'articular el procediment perquè una gran part dels inquilins del barri que estaven en règim de lloguer passessin a tenir el pis en propietat. Els habitants dels blocs van passar de pagar un lloguer d'uns 35 euros a pagar una mensualitat de 60 euros, corresponent a una hipoteca d'uns 6.000 euros. El comportament dels veïns de la Mina va canviar totalment. Aquest punt em sembla clau pel canvi de perspectiva que va representar. En primer lloc perquè va aconseguir fer desaparèixer el fantasma de demolició dels blocs que s'havia plantejat en el PERI de 1993. En segon lloc perquè els seus habitants van capitalitzar l'increment de valor de la propietat. Van passar de no tenir res a disposar en propietat d'uns pisos de qualitat amb un valor de 120.000 euros, és a dir, multiplicar per 20 el valor de la propietat. Aquest punt per a mi ha estat la peça clau de

normalització dels seus habitants: passar de dependre del sistema d'assistència social amb pisos de lloguer de l'administració en franca degradació, a ser uns ciutadans que disposaven d'una propietat i que, en definitiva, exercien de ciutadans amb autoestima.

Hom es pregunta quin pes té l'urbanisme en els barris degradats. Al meu parer, em sembla que és una condició necessària però no suficient. En el cas del barri de la Mina ha estat més decisiu l'accés a la propietat que la pròpia elaboració del Pla Especial urbanístic. D'altra banda, del procés participatiu en aquesta fase queda clar que hi ha una sèrie de consideracions de disseny que han de ser preses en compte en barris conflictius. En el cas de la Mina, la posició de l'escola en el centre del barri, la creació d'una plaça o la recuperació de les escales de veïns són més decisius que el fet de dissenyar una Rambla, element simbòlic i de referència del Pla Especial. Al final encara queda pendent el tema de la droga, que és el que en definitiva fa marginal el barri de la Mina més enllà de la seva urbanització. ●

Fotografies: José S. Raz,
Arxiu Històric i Centre de Documentació de la Mina
i Camp de la Bóta.